

УДК 330.322.014

С. В. Фетко,
старший викладач кафедри обліку, аудиту та фінансів, Карпатський інститут
підприємництва ВНЗ "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
Н. В. Бошота,
здобувач кафедри економіки підприємства, менеджменту та логістики,
ДВНЗ "Ужгородський національний університет"

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЯК ГАЛЬМУЮЧИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

S. Fetko,
Senior Lecturer, Department of Accounting, Auditing and Finance, Institute of Business Carpathian Universities
"Open International University of Human Development "Ukraine"
N. Boshota,
Postgraduate of business economics, management and logistics, SHEE "Uzhgorod National University"

PROBLEMATIC ASPECTS OF INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE AS AN INHIBITING FACTOR IN ECONOMIC DEVELOPMENT

У статті здійснено аналіз інвестиційної діяльності в Україні за останні роки. Запропоновано основні пріоритетні напрями інвестиційного розвитку країни. Проаналізовано обсяги залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. За допомогою використання періодичних видань виявлено основні країни-інвестори, на яких припадає лєвова частка прямих іноземних інвестицій, а також країни-реципієнти українських інвестицій. Сформульовано заходи щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності.

This paper analyzes the investment activity in Ukraine in recent years. The basic priorities for investment development. Analyzed the volume of attracting direct foreign investment in Ukraine. By using periodicals identified the major investor countries, which account for the lion's share of foreign direct investment as well as recipient countries Ukrainian investment. Formulated measures to improve investment performance.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний процес, інвестиційна політика, інвестиційна активність, іноземні інвестиції, індекс глобальної конкурентоспроможності.

Key words: investment, investment process, investment policy, investment activity, foreign investment, global competitiveness index.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний розвиток економіки України нерозривно пов'язаний з інвестиційними процесами, які є рушійною силою інтеграції економіки у світове господарство за рахунок оновлення основних фондів, переведення капіталів, передачі технологій, інновацій та управлінського досвіду. Залучати, використовувати чи обмежувати інвестиції керівництво кожної країни визначає суб'єктивно відповідно до своїх соціально-економічних та національних особливостей. Проблема інвестування є актуальною в більшості країн світу, тож Україна не є винятком.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням розв'язання інвестиційних проблем української економіки останнім часом присвячується досить багато наукових праць. При дослідженні можливостей активізації інвестиційної діяльності вагомим науковим результатом досягли вчені І.Л.Сазонець, С. Марченко, А.А. Пересада, А. Шунькіна, В. Корнус, А. Головач, П. Буряк, Ю.В. Полякова та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є висвітлення основних аспектів інвестиційної діяльності в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Відповідно до міжнародних рейтингів сприятливих умов для підприємницької діяльності Україна займає не найкращі позиції. Так, згідно з рейтингом ведення бізнесу (The Doing Business) та індексом економічної свободи (Heritage Foundation) Україна перебуває на 145 позиції з 181 можливої та на 152 з 179 позицій відповідно [6]. Такі умови ведення підприємницької діяльності в Україні, як: легкість відкриття компанії, найму працівників, реєстрація власності, отримання кредиту, захист інтересів інвесторів, ділова, фінансова, грошово-кредитна, інвестиційна, фінансова, свобода від Уряду, від корупції, захищеність прав власності не відповідають міжнародним стандартам ведення бізнесу, що створює перешкоди у залученні як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій в економіку країни.

Оздоровлення та розвиток сучасної економіки України неможливий без активізації інвестиційної діяльності.

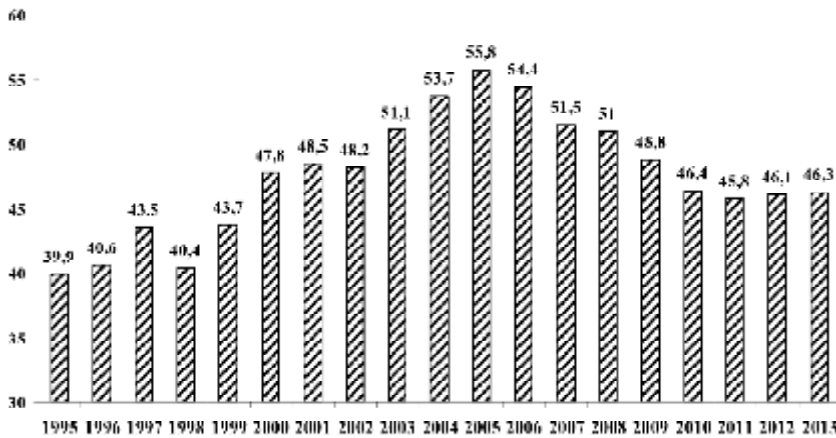

Рис. 1. Динаміка змін індексу економічної свободи України за період 1995—2013 рр.

Джерело: [1].

ності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які розміщували свої інвестиції на довгострокові терміни, забезпечуючи цим стабільний розвиток важливих ланок господарства. Україна має всі шанси для залучення інвестиційних ресурсів та використання їх на користь економіки, тому що потенціал української економіки має досить "широкі горизонти" для свого розвитку.

Але варто зазначити, що за останній час Україна так і не позбулася повністю структурних деформацій і значно відстає від розвинутих країн за багатьма факторами продуктивності виробництва та рівнем добробуту населення. Важливим є той факт, що такі галузі господарства, як промисловість, агросектор, у першу чергу потребують залучення капіталу для подальшого розвитку. Ще однією важливою проблемою української економіки є висока енергоємність промисловості, цей фактор значно впливає на конкурентоздатність і собівартість виробленої продукції. Промисловим підприємствам потрібно залучати інвестиції ще й для модернізації вже існуючих потужностей, адже саме після модернізації підприємство стає більш стійким до фінансових коливань.

Сучасний розвиток інвестиційної діяльності в Україні не в найкращому становищі. Макроекономічні показники України залишаються на периферії світових інвестиційних потоків, що значно підсилюється недостатнім рівнем інвестиційних ресурсів, а також ускладнюється кризовими явищами у світовій економіці.

Основними причинами зниження активності інвестиційної діяльності в Україні є:

- несприятливий інвестиційний клімат;
- недосконала законодавча база;
- неналежна підготовка інвестиційних проектів та програм та їх недієвість;
- нерозвиненість інвестиційних інструментів та інвестиційного ринку.

Вкрай необхідно враховувати внутрішні, приховані процеси і тенденції розвитку світового господарства, які в умовах глобалізації суттєво впливають на розвиток національних економічних

систем, особливо перехідних, нестабільних економік. Wall Street Journal і Heritage Foundation щорічно розраховує індекс економічної свободи. Його динаміку спостерігаємо на рисунку 1.

Як бачимо, найбільше значення індекс економічної свободи набув у 2005 р., після чого спостерігається тенденція до його зниження до 2011 р. За останні два роки рейтинг України зріс на 0,5, що не є значним підвищенням, але все ж показує позитивну динаміку.

Україна за рік опустилася на 11 позицій, посівши 84 місце зі 148 країн в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index 2013—2014, GCI), який щорічно складається Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ).

Так, найбільш негативним фактором для ведення господарської діяльності в Україні респонденти назвали доступ до фінансування — 16,7 % (рік тому — 15,3%). На другому місці корупцію — 15,5% (14%), неефективний урядовий апарат — 13,4% (7,9%), податкове адміністрування — 11% (13,6%), політичну нестабільність — 10,1% (7,9%), розміри податків-8,4% (10,5%).

Україна може підвищити свою ефективність за рахунок розвитку конкуренції на своїх ринках товарів і послуг і продовження реформи фінансово-банківського сектору, бо за цими параметрами вона посіла відповідно 124 і 117 місця.

Рейтинг України протягом останніх декількох років наведено на рисунку 2.

Автори рейтингу відзначають, що економічного зростання України в майбутньому вимагатиме від країни вирішення серйозних проблем, з яких найбільш важливою є перебудова її інституційної структури, яка страждає від бюрократизму, відсутності прозорості і фаворитизму.

Основа інвестиційної діяльності будь-якої держави визначають за обсягом прямих іноземних інвестицій та за інвестиціями в основний капітал. Аналізуючи показники інвестиційної діяльності (згідно з інформацією Державної служби статистики України), варто зазначити, що в Україні спостерігається збільшення темпів зростання прямих іноземних інвестицій, воно не значне, але стабільне (рис. 1).

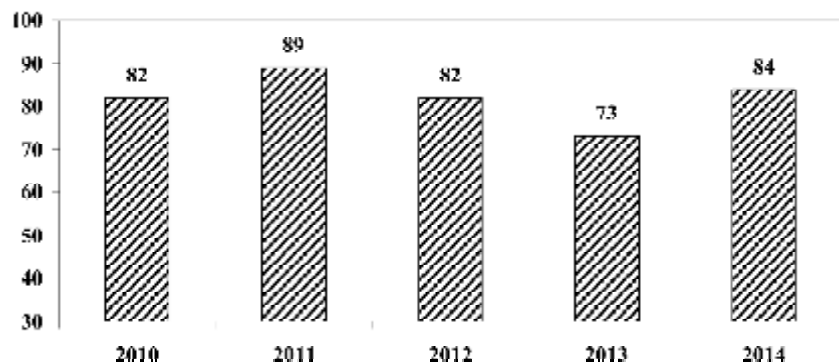

Рис. 2. Індекс глобальної конкурентоспроможності України за 2010—2014 рр.

Джерело: [6].

Таблиця 1. Прямі іноземні інвестиції в економіку України (млн дол. США)

	Усього	у тому числі з		
		країн ЄС	країн СНД	інших країн світу
Прямі інвестиції нерезидентів в Україні (акціонерний капітал та боргові інструменти) на 1 січня 2013 р.	65787,0	52686,2	4650,9	8449,9
Акціонерний капітал нерезидентів на 1 січня 2013 р.	55296,8	43546,4	4259,3	7491,1
Надійшло акціонерного капіталу нерезидентів	5677,3	3392,2	851,8	1433,3
Вибуло акціонерного капіталу нерезидентів	-2845,2	-2649,8	-60,3	-135,1
Інші зміни вартості акціонерного капіталу нерезидентів (зміна вартості, утрати, пере класифікація інвестицій тощо)	28,0	134,2	-7,3	-98,9
з них курсова різниця	341,2	318,8	-0,3	22,7
Акціонерний капітал нерезидентів на 31 грудня 2013 р.	58156,9	44423,0	5043,5	8690,4
Боргові інструменти (заборгованість за кредитами та позиками, зобов'язання за торговими кредитами та інші зобов'язання перед прямими інвесторами) на 1 січня 2013 р.	10490,2	9139,8	391,6	958,8
на 31 грудня 2013 р.	10154,9	8658,7	503,0	993,2
Прямі інвестиції нерезидентів в Україні (акціонерний капітал та боргові інструменти) на 31 грудня 2013 р.	68311,8	53081,7	5546,5	9683,6

Джерело: [4].

У 2013 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5677,3 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

Обсяг унесених з початку інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 31 грудня 2013 р. становив 58156,9 млн дол. США, що на 5,2% більше обсягів інвестицій на початок 2013 р., та в розрахунку на одну особу населення складає 1283,6 дол. З країн ЄС унесено 44423,0 млн дол. інвестицій (76,4% загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД — 5043,5 млн дол. (8,7%), з інших країн світу — 8690,4 млн дол. (14,9%) (табл. 1).

На кінець року основними інвесторами України залишаються такі країни, як Кіпр — \$19,036 млрд, Німеччина — \$6,292 млрд, Нідерланди — \$5,562 млрд, Російська Федерація — \$4,287 млрд, Австрія — \$3,258 млрд, Великобританія — \$2,714 млрд, Британські Віргінські Острови — \$2,494 млрд, Франція — \$1,826 млрд, Швейцарія — \$1,325 млрд, Італія — \$1,268 млрд. На ці країни припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій (рис. 3).

За даними Держстату, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих в українську промисловість, становить \$18,013 млрд або 31% загального їхнього обсягу, установи фінансової і страхової діяльності — \$15,349 млрд або 26,4%, на підприємства торгівлі та ремонту автотранспорту — \$7,560 млрд або 13,0%, ринок нерухомості — \$4,371 млрд або 7,5%, на наукову та технічну діяльність — \$3,448 млрд або 5,9%.

Заборгованість українських підприємств за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (боргові інструменти) перед прямими іноземними інвесторами на 1 січня 2014 року склала \$10,155 млрд.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку країни, включаючи акціонерний капітал та боргові інструменти, на 1 січня 2014 року склав \$68,312 млрд.

У той же час обсяг прямих інвестицій (акціонерний капітал) з України в економіку країн світу на початок 2014 року склав \$6,575 млрд, у тому числі в країни ЄС — \$6,061 млрд, або 92,2% загального обсягу, у країни СНД — \$412,5 млн або на 6,3%, в інші країни світу — \$102,1 млн або 1,5% від загального обсягу.

За підсумками другого кварталу 2013 року в Україні зафіксовано також значне падіння обсягу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у вигляді акціонерного капіталу. Зокрема станом на початок серпня загальний обсяг ПІІ в регіони України склав \$55318,2 млн. При цьому в другому кварталі іноземні інвестори спрямували в економіку України \$1055,2 млн, але при цьому "вивели" \$1623,6 млн.

Нагадаємо, за даними Держстату, в 2012 році в економіку України іноземні інвестори вклали \$6,013 млрд

Рис. 3. Розподіл прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну за основними країнами-інвесторами

Джерело: [4].

США прямих інвестицій, що на 7,2% менше показника за 2011 рік (\$6,480 млрд).

ВИСНОВКИ

Характеризуючи сучасний стан інвестицій в Україні, можна зазначити, що на даний момент наша держава не здобула серйозних досягнень у забезпеченні національної конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. В Україні спостерігається непропорційний розподіл обсягів залучення інвестицій у регіони України: 87,9% всіх залучених прямих іноземних інвестицій надходить до восьми регіонів, а саме: Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Львівської, Одеської, Запорізької областей, Автономної Республіки Крим та до м. Київ, які на сьогодні вже є економічно розвинутими та найбільш привабливими для іноземних інвесторів. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку.

В Україні дотепер не створено обґрунтованої системи державної підтримки інвестиційної діяльності підприємств. Як наслідок цього, в інвестиційній діяльності країни утворилося замкнуте коло, коли недоінвестування народного господарства посилює спад виробництва, що, в свою чергу, спричиняє зниження інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання та держави [3].

Серед основних факторів, що стримують активність інвестиційних процесів виділяють наступні: зниження фінансових можливостей бюджетів усіх рівнів, а також господарюючих суб'єктів та населення; недосконалість і часті зміни законодавчої і нормативно-правової бази; слабка розвиненість фондового ринку і ринку капіталів; відсутність системи страхування ризику інвесторів; нестабільна політична ситуація в країні [2].

Інвестиційна діяльність в Україні потребує формування позитивного інвестиційного клімату, основними рисами якого повинна стати досконала законодавча база, політична стабільність у країні та високий рівень захищеності інвестора. Досягнення високого рівня привабливості інвестиційного клімату та подолання інших існуючих проблем можливо лише завдяки виваженій та своєчасній інвестиційній політиці держави, яка повинна спиратися на зарубіжний досвід та реалізовувати пріоритетні напрями сприяння інвестиційної активності в Україні. З метою покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно провести ряд заходів, націлених на створення і функціонування стабільної економіки. До таких можна віднести: підвищення рівня загального розвитку регіону та рівня розвитку інвестиційної інфраструктури; покращення демографічної характеристики; контроль рівня криміногенних, екологічних та інших ризиків; удосконалення нормативно-правової бази інвестування, забезпечення стабільності у податковому законодавстві, вдосконалення нормативно-правової бази інвестування, зміцнення договірної дисципліни, створення системи гарантій стабільності для забезпечення довгострокового фінансування інвестиційних проектів тощо.

Розробка та реалізація інвестиційної стратегії і тактики має базуватися на всебічно відпрацьованих економіко-математичних моделях і сценаріях, які мають важ-

ливе значення як на державному, так і на регіональному рівнях.

Доцільно зробити висновок, що для економічного та соціального зростання потрібен стабільний розвиток інвестицій в Україну. Держава повинна активно сприяти розвитку інвестиційної діяльності, а саме:

- дотримуватися активної позиції щодо залучення інвестицій [2];

- підтримувати на державному рівні програми та проекти зарубіжних та вітчизняних інвесторів [2];

- створювати сприятливий інвестиційний клімат [2];

- забезпечувати прозорість, "партнерські" відносини між державою та інвестором [2];

- розвивати інвестиційний ринок та сприяти його інтеграції у світовий простір [2].

На нашу думку, тільки чіткий контроль та активна державна позиція можуть правильно реалізувати програму інвестиційного розвитку задля сталого економічного розвитку, поліпшення бізнес-клімату та залучення інвестицій. Також притримуємось тої думки, що держава повинна вибирати пріоритетні галузі економіки для більш інтенсивного інвестування, тобто ті галузі, які мають значний потенціал і які характерні саме для України (промисловість, сільське господарство). Комплексне використання всіх цих факторів може забезпечити ефективність інвестиційної діяльності України в майбутньому.

Література:

1. The Heritage Foundation. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://heritage.org>
2. Козаченко Г.В., Антіпов О.М., Ляшенко О.М., Дібніс Г.І. Управління інвестиціями на підприємстві. — К.: Лібра, 2004. — 368 с.
3. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. — К.: Лібра, 2002. — 472 с.
4. Статистична інформація [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> — офіційний сайт Державного комітету статистики України.
5. Урядовий портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kmu.gov.ua>
6. Український національний грид [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <http://ung.in.ua>

References:

1. The Heritage Foundation (2014), available at: <http://heritage.org> (Accessed 9 April 2014).
2. Kozachenko, A.V. Antipov, A.N. Ljashenko, O.M. Dibnis, G.I. (2004), Upravlinnia investytsiiamy na pidpriemstvi [Investment management in the enterprise], Libra, Kyiv, Ukraine.
3. Peresada, A.A. (2002), Upravlinnia investytsijnym protsesom [Management of the investment process], Libra, Kyiv, Ukraine.
4. Official website of the State Statistics Committee of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 8 April 2014).
5. Portal (2014) available at: <http://kmu.gov.ua> (Accessed 9 April 2014).
6. Ukrainian national grid (2014), available at: <http://ung.in.ua> (Accessed 7 April 2014).

Стаття надійшла до редакції 06.05.2014 р.